

УДК 171:82–31

**ЛІТЕРАТУРНО-ФІЛОСОФСЬКІ
ДЖЕРЕЛА ХУДОЖНІХ ТВОРІВ АЙН РЕНД****LITERARY AND PHILOSOPHICAL
ORIGINS OF AYN RAND'S NOVELS****Коробко М. І.,**

кандидат філософських наук, старший викладач, Національна академія Служби безпеки України (Київ, Україна), e-mail: margarytakorobko@gmail.com

Korobko M. I.,

Candidate of Philosophy, Senior Lecturer, National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine), e-mail: margarytakorobko@gmail.com

Робиться огляд головних художніх романів Айн Ренд. Також автором робиться аналіз та порівняння головних ідей «філософії об'єктивізму» зі схожими ідеями та героями деяких письменників в історії світової філософської літератури. Про популярність літературної творчості та «філософії об'єктивізму» Айн Ренд свідчать соціологічні опитування, її місце в масовій культурі, використання її ідей у політичній агітації низки кандидатів-республіканців на найвищі урядові посади у США тощо. Айн Ренд підхопила у своїй творчості настрої, які вже були присутні в культурному просторі, додавши до них ліберально-індивідуалістичний присмак. Надихнувшись романтичним стилем В. Гюго, розумним егоїзмом російських соціалістів та моралізаторськими романами Ф. Достоєвського, американська письменниця створила свої найкращі романи «Джерело» та «Атлант розправив плечі» у перший період своєї творчості, без яких неможливе б було створення її «філософії об'єктивізму».

Ключові слова: Айн Ренд, «Атлант розправив плечі», «Джерело», індивідуалізм, література, розумний егоїзм, філософія об'єктивізму.

The article is an overview of the main novels of Ayn Rand. The author also analyzes and compares the main ideas of the philosophy of objectivism «with similar ideas and heroes of some writers in the history of world philosophical literature. Popularity of Ayn Rand's literary works and her «philosophy of objectivism» is evidenced with sociological surveys, her place in the mass culture, the use of her ideas in the political campaigns of many Republican candidates for top government positions in the USA etc. Ayn Rand picked up the mood, which already was in the cultural space, adding a liberal-individualistic flavor to her novels and articles. Inspired by the romantic style of Victor Hugo, the rational egoism of the Russian socialists and the morality of Fyodor Dostoevsky's novels, the American writer created her best novels «Fountainhead» and «Atlas shrugged» in the first period of her creative. It would not have been possible to create her «philosophy of objectivism» without these literary works.

Keywords: Ayn Rand, Atlas shrugged, Fountainhead, individualism, literature, rational egoism, philosophy of objectivism.

Постановка проблеми. Айн Ренд – відома американська письменниця, драматург та філософ. Про популярність літературної творчості та «філософії об'єктивізму» Айн Ренд свідчать соціологічні опитування, її місце в популярній культурі, використання її ідей у політичній агітації низки кандидатів-республіканців на найвищі урядові посади у США тощо [7]. Але достатнього інтересу з боку академічних науковців до її постаті і досі не спостерігається [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інститут Айн Ренд та ряд ресурсів, присвячених її творчості, постійно досліджують роботи американської письменниці. Але поза цих інституцій дуже рідко можна зустріти незаангажований аналіз. Книги Г. Вайса та А. Вільгоцького та самі роботи й статті Айн Ренд є головними джерелами для аналізу творчого доробку письменниці.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити літературні джерела художніх романів Айн Ренд, які слугували підґрунтям для її філософії.

Основний матеріал. У творчості Айн Ренд проглядаються два періоди: літературний (1929–1957) та філософський (1957–1982). Увесь літературний доробок Айн Ренд, написаний у перший період, слугував підґрунтям для її філософії, яку вона назвала «об'єктивізм». Головними темами художніх робіт письменниці було пропагування егоїзму, проявлення негативних боків альтруїстичної філософської настанови та бунт людського розуму проти домінування «колективної суспільної думки» як зла. Літературними джерелами, які з дитинства слугували натхненням для американської письменниці, була творчість В. Гюго та Ф. Достоєвського. Айн Ренд визначає мистецтво як художній засіб трансляції морального ідеалу, а не власне спонтанний та емоційний самовираз художника, прикладом якого, на її думку, є сучасне ірраціональне мистецтво. Останнє вважалося мислительною «не-мистецтвом» [12, с. 80].

Література Айн Ренд дає нам уявлення про її погляд на світ. Але, на відміну від більшості модерністських та постмодерних митців, твори мистецтва яких неможливо зрозуміти без філософського підґрунтя, що художники закладали у своє творіння, філософію Айн Ренд практично неможливо зрозуміти без прочитання її творів. Картина світу та система правил життя ідеальної людини, представлені американською письменницею, складаються ніби пазл з літературних творів. Її книги мають характерні риси, як-от комплексні інтриги з тонкими психологічними дослідженнями емоцій та думок героїв, а також філософські рефлексії, які зрідка стираються в драматичному контексті твору. Як і багато відомих російських письменників, особливо Ф. Достоєвський, якого Айн Ренд визнає як дуже сильного психолога, вона також використовує довгі промови для викладу своєї філософії – прийом, який має як прихильників, так і критиків.

Її літературні твори є яскравим прикладом «філософського мистецтва», яке український філософ Н. Хамітов характеризує, як «спосіб філософування в художній формі»: художні образи постають смислообобразами у персоналістично вираженому вигляді – у вигляді героїв художніх творів [14, с. 229]. Філософ-митець завжди намагається «об'єднати в ціле не тільки образи, але і твори». В результаті, твори самі поєднуються в так званий метатвір, який можна схарактеризувати як художню картину світу митця [14, с. 230]. Н. Хамітов стверджує, що така художня картина світу відповідає системі категорій в теоретичній філософії.

У романі «Ми живі» (1936) Айн Ренд описала те, як розумна людина, раціональний егоїст, не може вижити в суспільстві з колективістською ідеологією, де інтереси окремої особи приносяться у жертву суспільним інтересам. Сама письменниця змогла втекти від такої системи, але в романі

головні герої гинуть. Адже темою «Ми живі» є «індивід проти держави». Айн Ренд намагається показати, яким злом є диктатура, і що коїться з найкращими людьми при такій політичній системі. І якщо б головна героїня Кіра вижила, то читач, на думку письменниці, мав би відчуття, що державний централізм – це погано, але з нього завжди можна втекти, і це залишило б надію. Тема ж цього роману демонструвала те, що в Радянській Росії громадянин не міг розраховувати на від'їзд або втечу. Є виключення, прикладом чого є сама Айн Ренд, бо жоден кордон не є повністю нездоланим. Але скільки людей гине при спробі втечі з диктаторських країн. Задля того завдання, яке собі поставила письменниця, порятунок Кіри зробив би роман безглуздим [11, с. 221]. Якщо коротко передавати зміст цієї художньої роботи, то це розповідь про молоду аристократку, родина якої збанкрутіла під час Жовтневої революції та Громадянської війни, і вона, намагаючись втекти з диктаторської Росії, кінець кінцем, гине майже досягнувши поставленої мети. Роман є напівавтобіографічним. Більш детальний розгляд сюжету цієї роботи можна знайти в «Мистецтві белетристики», де Айн Ренд описує тему, закладену в романі: «...особистість проти держави, і більш вузько – зло державності. Щоб розкрити тему, я показую, що тоталітарна держава знищує кращих людей: у даному випадку дівчину і двох чоловіків, які люблять її» [9, с. 47].

Після «Ми живі» Айн Ренд 1938 року опублікувала невеличке оповідання «Гімн», темою якого було поняття «я», а сама історія будувалася навколо ідеї втрати та повернення людиною розуміння власного я. «Гімн» не має сюжету, адже в ньому немає конфлікту персонажів. Колектив як такий виступає противником головних героїв. Але у цього колективу відсутня будь-яка спеціальна мета по відношенню до того, хто прагне уникнути його. Він не є індивідом, який бореться, він є уособленням цілої системи. Ця оповідь є психологічною фантазією Айн Ренд, вона не перетворила його в повномасштабний обвинувачувальний акт колективізму. Колектив в «Гімні» використовується тільки для пояснення скрутного (фізичного та психоемоційного) стану героя, в якого забрали розуміння його власного я [9, с. 79–80]. Ця історія не мала великої популярності у публіки. Сам «Гімн» має багато спільного з романом С. Замятіна «Ми», який вийшов вперше в скороченій редакції у 1927 році і мав величезне значення для розвитку літературного жанру антиутопії.

Найбільш значними для «філософії об'єктивізму» Айн Ренд є романи «Джерело» (1943) та «Атлант розправив плечі» (1957). Вони зробили її ім'я відомим та впізнаваним. Без прочитання їх не можна повною мірою поринути у «філософію об'єктивізму» Айн Ренд та зрозуміти її.

Натхненням для роману «Джерело» слугувала філософія Ф. Ніцше, у вчинках та думках героїв чітко проглядаються паралелі з ідеєю моралі рабів та моралі аристократів німецького філософа. В

статті «Айн Ренд» Я. Романчук пише, що в романі «Джерело» постала «проблема «вторинних», тобто більшості людей на землі, які зобов'язані своїм існуванням «первинним», бо можуть жити тільки за рахунок їхнього таланту. Первинні імпліцитно поставлені таким чином в положення, коли їхню працю людство зобов'язане високо оцінювати» [8]. Але люди цього не роблять. Саме в цьому творі Айн Ренд зобразила ідеальну людину – архітектора Говарда Рорка. Письменниця вважала, що архітектура – це «область, де зливаються в одне мистецтво, наука та бізнес» [2, с. 80].

Айн Ренд вбачала тему роману «Джерела» в колізії індивідуалізму й колективізму, щоправда, не в політиці, а як боротьбу цих двох начал в душі людини. Вона спробувала показати наслідки, «результат впливу цих начал на характер людини в протистоянні суспільству свого часу» [9, с. 47]. А головні проблеми «Джерела» Айн Ренд розглядає як: конфлікт ідеальної людини (Говард Рорк) з суспільством; конфлікт ідеальної людини з людьми, які вважають, що добро не може перемагати на Землі – що зло всесильне і перемагає завжди; конфлікт ідеальної людини з людьми, які вірять, що гонитва за владою (влада – це управління людьми за допомогою сили) є практичним засобом обслуговування їхніх власних ідеалістичних цінностей; протистояння творця проти наслідувача, який намагається піднятися, використовуючи скоріше інших людей, ніж свій власний розум; боротьба ідеальної людини проти маленької людини (свого антипода), яка навмисно слідує диявольській філософії влади [9, с. 94].

В образі головного антигероя роману Елсворта Тухі проглядається явний вплив російського класика Ф. Достоєвського. Айн Ренд вважала, що він досконало зображує моральне зло, але в його романах неможливо знайти жодного позитивного героя, він просто не вмів їх зображувати (як ілюстрацію цієї думки, вона пригадала Олексія з «Братів Карамазових» та Ставрогіна з «Бісів») [12, с. 114]. Айн Ренд висловила свою думку щодо Ф. Достоєвського у курсі лекцій з мистецтва художньої літератури, прочитаному у 1958 році: «Достоєвський, прекрасний мораліст, який ніколи не міг показати у творі те, що вважав хорошим... Однак у викритті зла був майстром... Це недолік його романів... Мета романів Достоєвського більш дидактична, аніж художня. Художня – означає чудова, коли техніка прекрасна. Але оскільки мистецтво є, насамперед, представленням цінностей, Достоєвський зазнає невдачі, тому що виражає свої цінності тільки через негатив. Ми знаємо, проти чого він виступає, але не знаємо, за що він ратує, цього він не здатен пояснити. (Причина в тому, що він є занадто інтелектуальною людиною і занадто хорошим художником, щоб зробити те, що він хоче, а саме достойно розробити та відобразити в літературі християнський ідеал)» [9, с. 309–310].

В образах Великого Інквізитора, що розмовляє з Христом, з останнього роману Ф. Достоєвського «Брати Карамазови» та Елсворта Тухі з «Джерела»

Айн Ренд можна побачити сильну спорідненість. Обидва вони не молоді та негарні, але мають неабиякий вплив на людей. Їм підкорюються і їх бояться. Великий Інkvізор говорить про те, що людям непотрібна свобода: «...між тим самі ж вони [люди] принесли нам свободу свою і покійно поклали її до ніг наших» [4, с. 259]. Ф. Достоевський в устами Івана зазначає: «Він [Інквизитор] саме ставить у заслугу собі і своїм, що нарешті вони поборили свободу і зробили так для того, щоб зробити людей щасливими» [4, с. 259]. Точнісінько таку ж саму думку висловлює і Елсворт Тухі Айн Ренд: «Людей робить нещасними не обмеження вибору, а необмежений вибір... Вирішувати, людина повинна завжди вирішувати, хоча її роздирають протиріччя. У регульованому суспільстві людина відчуває себе в безпеці. Ніхто не буде їй докучати, щоб вона щось робила. Нічого їй не треба буде робити, тільки, звичайно, необхідно працювати на благо суспільства» [10, с. 635]. Великий Інkvізор російського класика говорить з Христом, доводячи йому, що людям непотрібна свобода волі, свобода думки, свобода вибору, їм потрібен лише «хліб насущний», коли вони нагодовані, тоді вони і щасливі, а свобода їм непотрібна: «Ти хочеш іти у світ і йдеш з великими руками, з якоюсь обітницею свободи, якої вони, в простоті своїй і у природженому безчинстві своєму, не можуть і осмислити, якої бояться вони і страшаться, – бо нічого і ніколи не було для людини і для людського суспільства нестерпнішим за свободу! А бач ці камені в цій голій розпеченій пустелі? Зверни їх у хліби, і за тобою побіжить людство як стадо, вдячне і слухняне, хоча і вічно тремтяче за те, що ти забереш руку свою і припиняться їм хліби твої» [4, с. 260]. Айн Ренд взяла за основу образ жорстокого, стомленого життям Інkvізителя, якому 90 років і який розчарувався в християнстві, зрозумівши, що тільки управління нищими людьми та знищення єретиків (людей, які думають не так як всі, які є світилами, але непокірними) є справою його життя, і перетворила його на рупор ненависного для неї альтруїзму, зробила образ ідеального злочинця, досконалого злого генія, який заявляє: «Я буду правити світом. Все залежить тільки від того, чи знайшов ти потрібний важіль. Якщо навчитися управляти душею хоча б однієї–єдиної людини, можна це робити і зі всім людством» [10, с. 725]. Саме управління душею є тим важелем, який дозволяє управляти людьми. Але неможливо управляти душею людини, в якій розвинений розум. Про це казав Ф. Достоевський (Христос, єретик – образи людей, які управлялися своїм особистим розумом), за ним це повторила і Айн Ренд, що величними людьми неможливо управляти, суспільству непотрібні величні люди [10, с. 726], засуджуючи таку позицію більшості, в своєму наступному художньому романі письменниця малює картину страйку цих величних людей, яких вона назвала атлантами.

«Атлант розправив плечі» – повністю утопічний твір, хоча в ньому наявні залишкові реалістичні

рішення [8]. Саме в цьому романі вимальовується ідеальний світ, спільнота ідеальних людей Айн Ренд – творців–виробників.

В лекціях 1958 року Айн Ренд визначила тему свого останнього роману як критичну здатність людського розуму, а сюжет–тему, як бунт людського розуму [9, с. 48]. В «Романтичному маніфесті» ми зустрічаємо більш розкрити характеристику: «... тема «Атланта» – «роль розуму в житті людини». Тема–сюжет – «мислячі люди влаштовують страйк проти альтруїстично–колективістського суспільства» [12, с. 87]. Це – найбільш розроблений, з точки зору філософії, та докладний роман зі всіх написаних філософом художніх творів. Він слугував свого роду Біблією для всіх об'єктивістів [17]. Без його прочитання майже неможливо зрозуміти «філософію об'єктивізму», не можна зрозуміти практичний бік цього вчення. Через своїх героїв Айн Ренд показує, як треба жити, працювати, любити та думати.

Але в ідеальному світі Айн Ренд немає місця бідності, хворобам, дітям та старим. Ці пласти суспільства просто не аналізуються нею. Її всесвіт заселений тільки прекрасними, геніальними творцями–бізнесменами. Коли читаєш «Атлант» та «Джерело», неважко полюбити індивідуалізм та капіталізм, бо в цих романах світ здорових, молодих героїв протиставляється світу мерзених негідників. В романах відсутні недоречні старі, які доживають в будинках для престарілих. Також немає спотворених війною ветеранів, які позбавлені будь–якої підтримки. Біженців з далеких країн, чії професії не затребувані на ринку, також неможна знайти в її творах. Расової дискримінації не існує, бо всі її герої білі та красиві. Немає бідності, точніше, капіталісти Айн Ренд зовсім не займаються жажливою експлуатацією найбідніших верств населення, бідність та безробіття є чимось чужим та далеким. І в містах просто не існує нетрів, які заповнені безпритульними та шурами. Єдиний представник нижчого класу, з яким зустрічається та спілкується головна героїня «Атланта», сезонний робітник на залізній дорозі, який виявляється її однодумцем і допомагає їй добратися до Джона Голта. В одноманітній картині світу Айн Ренд ніщо не ламає стереотипів, і ніякі мігранти не порушують спокою багатих американців та європейців. Ці люди є невидимими в світі атлантів Айн Ренд, очищаючи тим самим душі бізнесменів. Єдиною соціальною проблемою в «Атлант розправив плечі» є погане ставлення уряду до бізнесу та його несправедливе поводження з багатіями–капіталістами [1, с. 44–45].

Така ідеальна картина світу пояснюється «романтичним» стилем Айн Ренд, в якому відбивається її захоплення французьким письменником В. Гюго, котрий з дитинства мав великий вплив на неї та сприяв її творчому підйому. У своїх лекціях та есе вона часто згадувала його романи «Знедолені» та «Собор Паризької Богоматері», а у своїй критиці сучасної системи освіти письменниця порівнює вчителів та навчальні

програми з «Компрачікос», героями роману В. Гюго «Людина, що сміється». Але тут хочеться згадати останній роман французького письменника «Дев'яносто третій рік», який є несхожим на всі його попередні твори. У цій книзі В. Гюго описує події, які сталися влітку 1793 року, у розпал громадянської війни у Франції. Показуючи протистояння роялістів та прибічників республіки, він демонструє різноманіття світоглядів людей з цих двох війовничих таборів. Здається, що саме цей роман, точніше промова одного з головних героїв в самому кінці книги була каталізатором головних ідей, що покладено в основу «філософії об'єктивізму». «Мислити – означає харчуватися», – говорить людина в останню ніч перед стратою, і з цим гаслом Айн Ренд зростала та розвивалася як філософ. Тільки розвиток розуму та підтримка його в робочому стані є запорукою щасливого життя. «Дев'яносто третій рік» В. Гюго – це літопис війни без особливих філософських відступів, але в кінці роману письменник вустами свого героя Говена описує ідеальну державу:

«Ви хочете всезагальної військової повинності. Проти кого? Проти інших людей. Я ж не бажаю ніякої військової служби: я бажаю миру. Ви бажаєте, щоб біднякам допомагала держава, а я хочу, щоб бідних не було зовсім. Ви бажаєте пропорційний податок, а я не хочу ніякого податку.

– Але як же ти обійдешся без податків?

– А ось що! По–перше, знищить усілякий паразитизм. По–друге, постарайтеся якнайкраще скористатися вашим багатством. Ви кидаєте добрива в помийні ями – вивозьте їх на поля. Три чверті французького ґрунту не обробляється – обробіть їх. Хай кожна людина має ділянку землі, і кожний клаптик землі має свого робітника, – і ви збільшите в сто разів виробництво країни. Сьогодні французький селянин їсть м'ясо тільки чотири рази на рік; при раціональній обробці землі Франція могла б прогодувати триста мільйонів людей, тобто усю Європу. Використовуйте природу, цю могутню союзницю, якою ви тепер нехтуєте. Змусьте працювати собі на користь вітер, воду, магнетичні струми. Земна куля має цілу підземну мережу, в якій ви знайдете і олію, і воду, і вогонь; пробуравіть земну кору та змусьте вийти назовні воду для ваших водограїв, це олія для ваших ламп, це вогонь для ваших вогнищ. Подумайте про рух морських хвиль, над припливами та відливами, над величезною силою морської безодні. Що таке океан? Гігантська невикористовувана сила! Чи не нерозумно, що люди не користуються океаном?» [3, с. 431–432]. Саме діалог Сімурдена та Говена перед стратою останнього в повній мірі демонструє ідеалістичні, навіть утопічні ідеї республіканців, які відображають початок розквіту капіталізму на фоні все більш розповсюдженої ідеї рівності (расової, гендерної, за сексуальною орієнтацією тощо). І саме на цих ідеях, за словами самої Айн Ренд, вона розвивалася з дитинства.

Багато російськомовних читачів відмічають схожість героїв «Джерела» та «Атланта» Айн Ренд з героями роману російського філософа та

революціонера М. Чернишевського «Що робити? З розповідей про нових людей». Та ж непохитність ідей (роман є більше не романом, а ілюстрацією до філософії, сповідуваної письменником), та ж відданість своїй справі (образи Лопухова та Кірсанова), розумно–егоїстичні настрої тощо. Він раніше за Ф. Ніцше став називати християнську ліберальну мораль рабською. В романі М. Чернишевського пропагується розумний егоїзм: «Те, що називається піднесеними почуттями, ідеальними прагненнями, – все це в загальному ході життя абсолютно нікчемне перед прагненням кожного до своєї користі і у корені саме складається з того ж прагнення до користі... Але ця теорія холодна... Теорія і повинна бути сама по собі холодною. Розум повинен судити про речі холодно» [15, с. 114–115]. Майже на століття раніше за Айн Ренд російський філософ став підносити гроші: «Все засновано на грошах...; у кого гроші, у того влада і право» [15, с. 149]. Але в його романі говориться не про капіталізм, а про незалежність кожного окремого індивіда (незважаючи на стать, расу та стан). Його Віра Павлівна не накопичувала капітал, а керуючись ідеалами соціалізму, усі гроші від своєї майстерні ділила між робітницями. Філософія М. Чернишевського є етичним утилітаризмом [13, с. 1]. Його концепція розумного егоїзму стверджує людський егоїзм як даність, яку російський філософ намагався переорієнтувати на розумну користь – користь для всього суспільства загалом. Тобто людське Я повинно бачити свою користь у користі Іншого. Але це можливо лише після повної перебудови суспільства [5, с. 95].

Одним з наріжних каменів «філософії об'єктивізму» Айн Ренд є неприйняття самопожертви, таке її ставлення до альтруїзму виникло внаслідок соціалістичної революції 1917 року в Росії. Але М. Чернишевський писав про неприйняття будь-якої жертви та оспівував егоїзм ще в середині XIX ст.: «І не думав жертвувати. Не був досі такий дурний, щоб приносити жертви, – сподіваюся, і ніколи не буду. Як для мене краще, так і зробив. Не така людина, щоб приносити жертви. Та їх і не буває, ніхто і не приносить; це фальшиве поняття: жертва – чоботи всмятку. ...самому жити хочеться, любити хочеться, розумієш? – Самому, для себе все роблю» [15, с. 155–156]. Людське «Я» завжди на першому місці, заявляє російський революціонер–демократ, все з нього починається, все ним і закінчується, всі його герої як егоїсти «завжди насамперед думають про себе, а про інших лише тоді, коли вже нічого думати про себе» [15, с. 275].

Опис нового типу людей є головним завданням художнього твору М. Чернишевського. І ідеальні люди Айн Ренд (Говард Рорк, Домінік Франкон, Дагні Таггарт, Джон Голт та інші) дуже нагадують людей, що були змальовані ним в романі «Що робити?»: «Кожен з них – людина відважна, що не коливається, що не відступає, що вміє взятися за справу, і якщо візьметься, то вже міцно хапається за неї, так що вона не вислизне з рук: це одна сторона їх властивостей; з іншого

боку, кожен з них людина бездоганної чесності, така, що навіть і не приходить в голову питання: «Чи можна покластися на цю людину у всьому безумовно?» [15, с. 229]. Наприкінці роману «Що робити?» з'являється герой, американець за походженням, який в найяскравіших барвах розписує економічний уклад життя американців. М. Чернишевський явно захоплюється свободою американського підприємництва та суспільства загалом: «...у них в Америці людина – нині працівник у шевця або орач, завтра генерал, післязавтра президент, а там знову конторник або адвокат. Це зовсім особливий народ, у них запитують про людину тільки по грошах і по розуму. «Це і правильніше, – продовжував думати Полозов, – я сам такий чоловік. Зайнявся торгівлею, одружився на купчисі. Гроші – головне; і розум, тому що без розуму не наживеш грошей. А він може нажити: став на таку дорогу. Купить завод, стане керуючим; потім фірма візьме його в частку. А у них фірми не такі, як у нас. Тож і він буде розпоряджатися мільйонами...» [15, с. 470]. М. Чернишевський описав утопічний світ всезагальної рівноправності між чоловіками та жінками: «...це слово – рівноправність. Без нього насолода тілом, захоплення красою нудні, похмурі, бридкі; без нього немає чистоти серця, є тільки обман чистотою тіла. З нього, з рівності, і свобода в мені, без якої немає мене» [15, с. 416]. Схожу думку Айн Ренд втілила не тільки в образах усіх своїх героїнь (Кіра, Домінік та Дагні), але і в своєму особистому житті¹. Загалом, сам дух романів М. Чернишевського та Айн Ренд, їх герої та ідеї є дуже схожими.

Висновок. Айн Ренд підхопила у своїй творчості настрої, які вже були присутні в культурному просторі, додавши до них ліберально-індивідуалістичний присмак, замість соціалістичного спрямування російського філософа-утопіста. Надихнувшись романтичним стилем В. Гюго, розумним егоїзмом російських соціалістів та моралізаторськими романами Ф. Достоєвського, американська письменниця створила свої найкращі романи «Джерело» та «Атлант розправив плечі» у перший період своєї творчості, без яких неможливо уявити вивчення та аналіз її «філософії об'єктивізму», а також зрозуміти деякі наявні події у світовій політиці.

¹ Айн Ренд була годувальницею своєї родини. Її чоловік, актор Френк О'Коннор перестав зніматися в кіно ще на початку 30х років, за своє життя він багато чим займався, але головною його роботою була підтримка своєї дружини, відомої письменниці. Він займався домашнім господарством, любив садівництво, був тим, хто супроводжував Айн Ренд на всіх офіційних та неофіційних заходах. З часом, через складний характер дружини, він навіть перестав спілкуватися зі своїми родичами. Він був доброю людиною, але з достатньо слабким характером. У другій половині 50-х років Айн Ренд завела коханця, свого учня Натанієля Брандена, який був молодший за неї більше ніж на 20 років. Вона мала настільки великий авторитет у свого чоловіка, що Френк, як говорять біографи, не був проти. Айн Ренд жила з чоловіком і мала коханця протягом 13 років. Потім Бранден покинув її. Але Френк залишився. Він був найближчою людиною Айн Ренд до самої своєї смерті у 1979 році [2].

Список використаних джерел

1. Вайс, Г., 2014. 'Вселенная Айн Рэнд: Тайная борьба за душу Америки [Текст]', Пер. с англ. Е. Королевой, СПб.: Издательская группа «Лениздат», «Команда А», 448 с.
2. Вильгоцкий, А., 2015. 'Кто такая Айн Рэнд? [Текст]', Москва: АСТ, 352 с.
3. Гюго, В., 2013. 'Девяносто третий год: Роман [Текст]', Пер. с фр. Е. Киселева, СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус, 448 с.
4. Достоевский, Ф., 2006. 'Братья Карамазовы [Текст]', М.: Изд-во Эксмо, 800 с.
5. Кантор, ВК., 2014. 'Что значил разумный эгоизм Чернышевского в общинной стране? [Текст]', *Вопросы философии*, М.: Наука, №3, с.95–104.
6. Коробко, МІ., 2014. 'Етика реальності: загальний огляд філософських позицій Айн Ренд', *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*, гол. ред. В. М. Вашкевич, К.: ПП «Видавництво «Гілея», Вип.86 (7), с.236–240, 0,5 др. арк.
7. Коробко, МІ., 2014. 'Феномен Айн Ренд у сучасній соціально-етичній проблематиці', *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*, гол. ред. С. А. Квітка, Дніпропетровськ, Вип.4 (108), с.65–70, 0,5 др. арк.
8. Романчук, Я. 2003. 'Айн Рэнд', *Социология: Энциклопедия*, Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терешенко. [online] Доступно: [http://sociology_encyclopedia.academic.ru/919/РЭНД_\(RAND\)_Айн.](http://sociology_encyclopedia.academic.ru/919/РЭНД_(RAND)_Айн.) – Название с экрана.
9. Рэнд, А., 2011. 'Искусство беллетристики: руководство для писателей и читателей [Текст]', пер. с англ., М.: Астрель: АСТ, 319 с.
10. Рэнд, А., 2013. 'Источник. Два тома в одной книге [Текст]', Пер. с англ., М.: Альпина Паблишер, 800 с.
11. Рэнд, А., 2012. 'Ответы: Об этике, искусстве, политике и экономике [Текст]', Под ред. Роберта Мэйю; Пер. с англ., М.: Альпина Паблишер, 282 с.
12. Рэнд, А., 2011. 'Романтический манифест: Философия литературы [Текст]', Пер. с англ., М.: Альпина Паблишер, 199 с.
13. Фролова, НА., 2012. 'Утилитаризм Н. Г. Чернышевского, П. Л. Лаврова и Н. К. Михайловского', *Аналитика культурологи*, №23, 4 с. [online] Доступно: <http://cyberleninka.ru/article/n/utilitarizm-n-g-chernyshevskogo-p-l-lavrova-i-n-k-mihaylovskogo> – Название с экрана.
14. Хамитов, Н., Крылова, С., Минева, С., 2009. 'Философское искусство [Текст]', *Этика и эстетика: словарь ключевых терминов*, К.: КНТ, с.229–233.
15. Чернышевский, Н., 1980. 'Что делать? Из рассказов о новых людях [Текст]', М.: Правда, 528 с.
16. Badhwar, N., Long, RT., 2012. 'Ayn Rand', *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [online] Доступно: <http://plato.stanford.edu/entries/ayn-rand> – Назва з екрану.
17. Rothbard, M., 'The Sociology of the Ayn Rand Cult'. [online] Доступно: <http://archive.lewrockwell.com/rothbard/rothbard23.html> – Назва з екрану.

References

1. Vajs, G., 2014. 'Vselenaja Ajn Rjend: Tajnaja bor'ba za dushu Ameriki [Tekst] (Ain Rand Universe: The Secret Fight for America's Soul [Text])', Per. s angl. E. Korolevoj, SPb.: Izdatel'skaja grupa «Lenizdat», «Komanda A», 448 s.
2. Vil'gockij, A., 2015. 'Kto takaja Ajn Rjend? [Tekst] (Who is Ayn Rand? [Text])', Moskva: AST, 352 s.
3. Gjugo, V., 2013. 'Devjanosto tretij god: Roman [Tekst] (Ninety-third year: Roman [Text])', Per. s fr. E. Kiseleva, SPb.: Azbuka, Azbuka-Attikus, 448 s.
4. Dostoevskij, F., 2006. 'Brat'ja Karamazovy [Tekst] (Brothers Karamazov [Text])', M.: Izd-vo Jeksmo, 800 s.
5. Kantor, VK., 2014. 'Chto znachil razumnij jegoizm Chernyshevskogo v obshhinnoj strane? [Tekst] (What did Chernyshevsky's rational selfishness mean in a communal country? [Text])', *Voprosy filosofii*, M.: Nauka, №3, s.95–104.
6. Korobko, MI., 2014. 'Etyka real'nosti: zagal'nyj ogljad filosofsk'yx pozycij Ajn Rend (Ethics of reality: a general overview of Ayn Rand's philosophical positions)', *Gileja: naukovyj visnyk: zbirnyk naukovykh prac'*, гол. ред. В. М. Вашкевич, К.: ПП «Видавництво «Гілея», Vyp.86 (7), с.236–240, 0,5 др. арк.

7. Korobko, M.I., 2014. 'Fenomen Ajn Rend u suchasnij social'no-etychnij problematyci (Ayn Rand's phenomenon in contemporary socio-ethical issues)', *Grani: naukovо-teoretychnyj i gromads'ko-politychnyj al'manah*, gol. red. S. A. Kvitka, Dnipropetrovs'k, Vyp.4 (108), s.65–70, 0,5 dr. ark.
8. Romanchuk, Ja. 2003. 'Ajn Rjend (Ayn Rand)', *Sociologija: Jenciklopedija*, Minsk: *Interpresservis; Knizhnyj Dom*. A. A. Gricanov, V. L. Abushenko, G. M. Evel'kin, G. N. Sokolova, O. V. Tereshhenko. [online] Dostupno: [http://sociology_encyclopedia.academic.ru/919/RJeND_\(RAND\)_Ajn](http://sociology_encyclopedia.academic.ru/919/RJeND_(RAND)_Ajn). – Nazvanie s jekrana.
9. Rjend, A., 2011. 'Iskusstvo belletristiki: rukovodstvo dlja pisatelej i chitatelej [Tekst] (The Art of Fiction: A Guide for Writers and Readers [Text])', per. s angl., M.: *Astrel': AST*, 319 s.
10. Rjend, A., 2013. 'Istochnik. Dva toma v odnoj knige [Tekst] (A source. Two volumes in one book [Text])', Per. s angl., M.: *Al'pina Pablisher*, 800 s.
11. Rjend, A., 2012. 'Otvety: Ob jetike, iskusstve, politike i jekonomike [Tekst] (Answers: On Ethics, Art, Politics and Economics [Text])', Pod red. Roberta Mjejjju; Per. s angl., M.: *Al'pina Pablisher*, 282 s.
12. Rjend, A., 2011. 'Romanticheskij manifest: Filosofija literatury [Tekst] (Romantic Manifesto: Philosophy of Literature [Text])', Per. s angl., M.: *Al'pina Pablisher*, 199 s.
13. Frolova, N.A., 2012. 'Utilitarizm N. G. Chernyshevskogo, P. L. Lavrova i N. K. Mihajlovskogo (Utilitarianism N. G. Chernyshevsky, P. L. Lavrov and N. K. Mikhailovsky)', *Analitika kul'turologi*, №23, 4 s. [online] Dostupno: <http://cyberleninka.ru/article/n/utilitarizm-n-g-chernyshevskogo-p-l-lavrova-i-n-k-mihaylovskogo> – Nazvanie s jekrana.
14. Hamitov, N., Krylova, S., Mineva, S., 2009. 'Filosofskoe iskusstvo [Tekst] (Philosophical art [Text])', *Jetika i jestetika: -slovar' kljuchevyh terminov*, K.: *KNT*, s.229–233.
15. Chernyshevskij, N., 1980. 'Chto delat'? Iz rasskazov o novyh ljudjah [Tekst] (What to do? From stories about new people [Text])', M.: *Pravda*, 528 s.
16. Badhwar, N., Long, R.T., 2012. 'Ayn Rand', *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [online] Dostupno: <http://plato.stanford.edu/entries/ayn-rand> – Nazva z ekranu.
17. Rothbard, M., 'The Sociology of the Ayn Rand Cult'. [online] Dostupno: <http://archive.lewrockwell.com/rothbard/rothbard23.html> – Nazva z ekranu.

* * *